

DE RAMP VAN GODSHEIDE

Het is al bijna een jaar oorlog als op het Albertkanaal bij Godsheide een ijzingwekkende gebeurtenis plaatsvindt. Het is 14 februari 1941, een koude maar zonnige dag. Achtenvijftig kinderen en vier volwassenen stijgen aan boord van een vlot om over het water gezet te worden. Het vlot is een noodvoorziening en vervangt de voormalige brug, die door het Belgische leger bij de inval van de Duitsers is opgeblazen. Een erg provisorisch in elkaar gestoken houten constructie waarbij een kabel wordt gespannen van de ene waterkant naar de andere. Om het bootverkeer niet te hinderen is deze kabel lang genoeg om in ongespannen toestand op de bodem van het kanaal te rusten. Het vlot wordt voorzien van een wiel, dat de kabel kan ophalen en aanspannen om zodoende het vlot 'over te draaien'. Een constructie die net stabiel genoeg op het water blijft liggen zolang ze niet teveel opvarenden hoeft te dragen.

Een verbinding over het water is in die dagen absoluut nodig. Godsheide en het huidige Malpertuus zijn namelijk pas in de jaren dertig als aparte plaatsen ontstaan. Het kanaal heeft niet alleen het dorp in tweeën gekleefd, maar de hele dorpsgemeenschap. Voortaan is er sprake van 'die van de ene en die van de andere kant van het kanaal'.

School en kerk staan aan de Godsheide-kant. Daar moeten de inwoners van Malpertuus gebruik van maken. Dagelijks vaart het vlot heen en weer. De akelige overtocht is inmiddels routine. Ook voor de kinderen die naar school gaan. Doorgaans worden ze vanwege de veiligheid overgezet in meerdere kleine groepjes.

Die bewuste winterdag in 1941 gaat het echter mis. De tweeënzestig opvarenden zijn zo'n vier keer meer dan de bedoeling is. Amper enkele meters van de kant begint het gevaarte te hellen en water te maken. Er ontstaat paniek, iedereen probeert de voeten droog te houden door naar de droge kant van het vlot te gaan, sommige kinderen klimmen omhoog in het houten hek. Daardoor helt het vlot nog meer tot het uiteindelijk kapseist en ondersteboven op het water terecht komt. In enkele minuten voltrekt zich een gruwelijke catastrofe. Vijfendertig kinderen en twee volwassenen verdrinken. Van het ene moment op het andere is de dorpsgemeenschap 'geamputeerd'.

Onmiddellijk na de kapseizing komt er van alle kanten hulp. Sommige kinderen kunnen zichzelf uit het water redden maar dat is puur geluk want zwemmen kan vrijwel niemand. Als ze kunnen, trekken ze andere kinderen aan de haren uit het water, dat zo koud is dat onderkoeling razendsnel optreedt. Vanaf de kant wordt een ladder naar het vlot geworpen. Een schipper komt aanvaren en helpt. Duitse soldaten en Belgische krijgsgevangenen die toevallig in de buurt zijn, komen aangerend. Zo snel mogelijk wordt geprobeerd de kinderen uit het water te halen, er wordt hulp ingeroepen vanuit het dorp, en nog wat later komen de reddingsdiensten ter plekke. Op de wal wordt geprobeerd de drenkelingen te reanimeren. De kinderen die zijn gered, worden in een naburig huis ondergebracht om verzorgd te worden en op te warmen. Intussen heeft het nieuws zich razendsnel door het dorp verspreid en stromen de ouders van de jongens en meisjes toe. Wat zich daar dan afspeelt is - dat behoeft geen uitleg - hartverscheurend... De lichamen van de verdrinken kinderen worden eerst naar een klaslokaal van de meisjesschool gebracht. 's Avonds worden ze door de molenaar van het dorp met een camion naar huis vervoerd om opgebaard te worden in hun bedjes of soms zelfs op tafel omdat er niets anders is. Pas de volgende dag worden de laatste twee lichamen door duikers gevonden. Dan is het definitieve dodental bekend. Is het al gruwelijk genoeg om één kind te verliezen, in sommige gezinnen blijven vanaf dan twee, drie of zelfs vier plaatsen aan tafel leeg... In totaal zijn 28 gezinnen getroffen, woonachtig in twaalf straten van hetzelfde dorp. Behalve de twee volwassen mannen zijn alle slachtoffers tussen de zeven en veertien jaar. Op één na, komen ze allen van de Malpertuus-kant van het kanaal.

De hele dorpsgemeenschap is in diepe rouw. Op de begrafenisplechtigheid staan de kistjes in de kerk zij aan zij, dicht tegen elkaar aan vanwege ruimtegebrek. De mis wordt voorgedaan door de bisschop van het bisdom Luik. Er zijn notabelen uit het hele land. Zelfs de Duitse bezetter legt een krans. De kinderen worden begraven in een speciaal daarvoor aangelegd gedeelte van het kerkhof.

Na de ramp volgt direct een gerechtelijk onderzoek. Waarom hebben er op het vlot zoveel mensen gestaan? Wie is daarvoor verantwoordelijk? Vrijwel alle getuigen spreken over de schoolmeester die op die bewuste dag zijn tram op tijd heeft willen halen en daarom alle kinderen in één enkele overtocht naar de overkant wilde krijgen. In tegenstelling tot wat vandaag de dag het geval zou zijn, wordt de juridische kant van de zaak vrij snel afgesloten. Het zijn andere tijden en we mogen zeker niet vergeten dat het op dat moment volop oorlog is. De bewuste schoolmeester wordt vrijgesproken van schuld. Kort na de ramp verlaat hij Limburg. Het blijft gissen naar hoe de fatale dag het leven van deze man heeft getekend. De stad Hasselt wordt veroordeeld. De veerman van het vlot wordt aansprakelijk gesteld en krijgt een korte celstraf. Van hem is bekend dat hij nog op hoge leeftijd heeft gevochten met schuldgevoel. De stad Hasselt keert een financiële schadevergoeding uit aan de getroffen gezinnen.

Tijdens onze research voor BOVEN WATER bleken de archieven met de gerechtelijke dossiers helaas niet raadpleegbaar.

Wat achteraf met zekerheid kan worden gezegd, is dat de constructie van het vlot absoluut niet veilig was. Het is overduidelijk dat het gevaarte te snel uit balans raakte. Daarbovenop kwam dat het houten hek een onontkoombare kooi werd toen het geheel ondersteboven op het water kantelde. Getuigen noemen het ding een 'kalverenbak' - je zou er hooguit vee in vervoeren, maar zeker geen mensen. Ingesloten tussen de hekken onder water, waren de kinderen kansloos.

Ironisch, ja zelfs cynisch klinkt tegenwoordig het feit dat het vlot onmiddellijk na de ramp weer in gebruik wordt genomen - zonder aanpassingen aan de constructie zelf. Sommige kinderen staan opnieuw doodsangsten uit als ze enkele dagen later de overtocht moeten maken. Wel komt er vanaf dan een strikt protocol: niet meer dan twaalf opvarenden per overtocht. Een verstandig besluit, maar te laat. Vanaf dan zal de ramp van die ene winterdag midden in de oorlog voor eeuwig weerklinken in de dorpsnaam van 'Godsheide'.

Wie de plek tegenwoordig bezoekt, wordt getroffen door de aanblik van de rijen gelijke kruizen op de graven op het kerkhof. Het doet denken aan een laatste rustplaats voor gesneuvelde militairen. Zo wordt deze plek ook een confronterende herinnering aan de willekeur waarmee een oorlog om zich heen grijpt. Een oorlogsmonument voor onschuldige slachtoffers. Kinderen van nu leggen er tekeningen voor hun leeftijdgenootjes van destijds. Tot op de dag van vandaag bezoeken nabestaanden nog regelmatig deze plek. De omgekomen slachtoffers worden jaarlijks herdacht, een voor het dorp belangrijk moment omdat de overlevende kinderen van destijds en de nabestaanden van de slachtoffers elkaar dan treffen. Een sociaal ritueel dat die fatale dag een plek in het collectieve geheugen geeft.